

کاربرد الگوهای توسعه پایدار در بازآفرینی منظر شهری (نمونه موردی: شهر ایوان)

فرحناز خورانی کریمی^۱
محمد شوهانی^۲

چکیده

شهرها به عنوان مهمترین جوامع زیستی قرن حاضر، از جنبه‌های محیطی و اکولوژیکی در کنار جنبه‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی و بهبود کیفیت منظر، بیش از گذشته نیاز به توجه دارند؛ همچنین شهر، یکی از مهمترین پدیده‌های فرهنگی بشر و به قولی، بخش جدایی‌ناپذیر (انتگرال) طبیعت به شمار می‌رود. طبیعت نیز به شکل صمیمانه‌ای با زندگی اجتماعی شهر، ترکیب و درهم بافته شده است. پژوهش حاضر با هدف بررسی کاربرد الگوهای توسعه پایدار در بازآفرینی منظر شهری ایوان انجام شده است. سؤالات این پژوهش عبارتند از: ۱. آیا ابعاد توسعه پایدار بر بازآفرینی منظر شهر ایوان تأثیر دارند؟ ۲. آیا بین بعد کالبدی توسعه پایدار و بازآفرینی شهر ایوان، همبستگی وجود دارد؟ ۳. چه رابطه‌ای بین بعد اقتصادی توسعه پایدار و بازآفرینی شهر ایوان وجود دارد؟ ۴. بعد زیست محیطی شهر ایوان، چه تأثیری بر بازآفرینی آن دارد؟

روش انجام تحقیق، به کارگیری تکنیک ماتریس SWOT بود که پس از مشخص شدن معیارهای داخلی و خارجی بر اساس اصول توسعه پایدار و ارائه راهبردهای چهارگانه SO و WO و ST و WT و وزن‌دهی به این معیارها راهبرد نهایی به دست آمد. کلیت یافته‌ها حاکی از آن بود که اصول توسعه پایدار در بازآفرینی منظر شهری ایوان مؤثر هستند و می‌توانند منظری ایجاد کنند که پویا و پایدار باشد، رفاه شهروندان را فراهم کند و پاسخگوی نیاز نسل‌های آینده باشد.

واژگان کلیدی: توسعه پایدار، توسعه شهری، بازآفرینی، منظر شهری.

مقدمه

امروزه شهرنشینی، ابعاد وسیعی پیدا کرده است و روز به روز بر جمعیت شهرها افزوده می‌شود. افزایش جمعیت شهرها نیز بر تراکم بارگذاری در آنها اثر می‌گذارد و نیاز به وجود یک منظر شهری مناسب، کاربردی و پایدار را بیش از پیش، لازم و ضروری می‌نماید. امروزه مفهوم شهر، بدون وجود منظر شهری مناسب و پایدار، قابل تصور نیست. پیامدهای توسعه شهری و پیچیدگی معضلات زیست‌محیطی آنها، موجودیت منظر شهری و توسعه آن را برای همیشه اجتناب‌ناپذیر کرده است. برای اینکه شهرها به عنوان کانون‌های تمرکز، فعالیت و زندگی انسان‌ها بتوانند پایداری خود را تضمین کنند، چاره‌ای جز پذیرش ساختار کارکردی متأثر از سیستم‌های طبیعی ندارند. در این میان، مناظر شهری، به عنوان جزء لاینفک و ضروری پیکره یگانه شهرها در حیات آنها نقش اساسی دارد و کمبود آن، می‌تواند اختلالات جدی در حیات شهرها به وجود آورد (کلهرنیا، ۱۳۶۵: ۱۳). معماری منظر در مقیاس جهانی؛ به‌ویژه در کشورهای پیشرفته، بر ارتقای کیفیت فضاهای باز و سبز، محیط طبیعی مرتبط با فعالیت‌های انسانی؛ به‌ویژه مدیریت جلوه‌های بصری منظر و فرایندهای اکولوژیکی در مقیاس‌های گوناگون تأکید دارد؛ همچنین، مقیاس‌ها و فعالیت‌های معماری منظر را می‌توان در چند زمینه معرفی کرد که عبارت‌اند از: مقیاس‌های بزرگ (محیط، آمایش سرزمین، پایداری منظر و برنامه‌ریزی منظر)، مقیاس‌های میانی (محیط شهری، اسکان، مناطق طبیعی بکر و حدود شهر) و مقیاس‌های خرد (فضاهای باز و محیط طبیعی درون‌شهری، عناصر طبیعی منظر شهری، محوطه‌ها و سایت معماری) (تقوایی، ۱۳۹۱: ۷۱).

شهر ایوان در حال حاضر، مرکز سیاسی شهرستان و تأمین‌کننده خدمات مورد نیاز آن است. چنین نقشی، شهر ایوان را به یک شهر خدماتی سطح اول، در محدوده شهرستان تبدیل کرده است. توجه به افزایش جمعیت شهرستان و توسعه کلی کشور از یک طرف و نقاط ضعف موجود در شهر در ارتباط با نقش مذکور از طرف دیگر، تقویت نقش خدماتی شهر را به عنوان یکی از اهداف کلان، ضروری می‌سازد. در این راستا ارتقای کیفیت سکونت، حفاظت از منابع و امکانات تجدیدنپذیر داخل و پیرامون شهر، توسعه نظام مند بافت‌های پیرامونی بلافصل شهر در رابطه با تقویت این بخش پیشنهاد می‌گردد (مهندسین مشاور کریاس بنا، ۱۳۹۲: ۳۶).

نگارندگان سعی دارند به ارائه منظری از شهر ایوان پردازند که پایدار، پویا و خودکفا باشد و به محیط‌زیست نیز احترام بگذارد. این منظر، باید متناسب با بافت منطقه ایوان باشد و سایت‌های آسیب‌دیده را نیز تعبیر نماید. در این روش، میزان استفاده از منابع به حدی است که سیستم طبیعی، بتواند آن را بازسازی کند. در یک جمله؛ یعنی منظرسازی با توجه به توسعه پایدار.



بیان مسئله و ضرورت تحقیق

«برنامه‌ریزی مرمت شهری، شیوه‌ای برای بازگرداندن تعادل به کارکرد درونی سامانه شهری و هدف آن، تداوم بخشی به ارزش‌های سکونت‌گاه‌های شهری می‌باشد. مرمت، با روش‌های گوناگون به کار گرفته شده است؛ از جمله رهیافت‌های اخیر، بازآفرینی شهری است که روایتی فراگیر و یکپارچه از مرمت شهری می‌باشد و به تمامی وجوه کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی و محدودیت‌های امر توسعه در بطن شهر موجود، توجه می‌کند و به تدارک فرصت برای تبدیل آن به راهی برای رسیدن به توسعه می‌پردازد. رهیافت بازآفرینی شهری، با وجود این چهار بعد، اغلب، شامل اصول توسعه پایدار خواهد بود» (علی‌بک و همکاران، ۱۳۹۲: ۴). «توسعه پایدار، توسعه‌ای است که نیازهای حال انسان را با توجه به توانایی نسل آینده در دریافت نیازهایش، مد نظر دارد» (کمیسیون جهانی محیط زیست، ۱۹۸۷)؛ همچنین، توسعه پایدار، توسعه‌ای است کیفی و متوجه کیفیات زندگی است و هدف آن، بالا بردن سطح کیفیت زندگی برای آیندگان می‌باشد. توسعه پایدار، در سه حیطه دارای مضامین عمیق است: ۱. پایداری محیطی؛ ۲. پایداری اقتصادی؛ ۳. پایداری اجتماعی.

در بحث بازآفرینی، ابتدا فرسودگی و بافت‌های فرسوده نیازمند توسعه و احیا، مطرح خواهد شد. فرسودگی شهری، بر اثر نتایج حاصل از افت اجتماعی، اقتصادی، محیطی و تاندازه‌ای ناتوانی کالبد شهر در تطبیق با تحولات تند اقتصادی، پدیدار می‌گردد و به صورت واحدهای مسکونی فرسوده، قطعه زمین‌های متروکه و خالی و تأسیسات زیربنایی ناکارآمد تجلی می‌یابد» (علی‌بک و همکاران، ۱۳۹۲: ۵).

ابعاد مختلف فرسودگی شهری ایوان که در این تحقیق به آنها پرداخته می‌شود؛ عبارتند از:

۱. **بعد اقتصادی**؛ موجب از بین رفتن توجیه اقتصادی و مالی، فرار سرمایه‌دارها از این منطقه و عدم سرمایه‌گذاری آنها شده است و منابع پایداری برای تخصیص به نوسازی و بهسازی بافت‌ها وجود ندارد.

۲. **بعد کالبدی**؛ فرسودگی در این بعد، نشانه‌هایی دارد؛ از قبیل: الف) ناپایداری: اغلب واحدهای ساختمانی در بافت‌های فرسوده شهری، فاقد سیستم سازه‌ای و هرگونه محاسبات فنی برای مقاومت در برابر سوانح طبیعی؛ از جمله زلزله می‌باشند؛ ب) ناکارآمدی زیرساخت‌ها: تأسیسات و زیرساخت‌های شهری به دلیل گذشت زمان، فرسوده شده است و پاسخگو نیست؛ ج) ناکارآمدی شبکه ارتباطی: بافت‌های فرسوده شهری از کمبود و ناکافی بودن شبکه‌ها و معابر قابل دسترسی رنج می‌برد؛ د) کمبود خدمات شهری: بافت‌های فرسوده شهری از فقدان برخی خدمات فرهنگی، آموزشی و شهری به لحاظ کمی و کیفی رنج می‌برد.

۳. **بعد زیست‌محیطی**؛ شامل انواع آلودگی‌های محیطی ایجاد شده؛ از جمله آلودگی هوا و آب‌های سطحی می‌باشد.

۴. **بعد اجتماعی و فرهنگی**؛ توسعه فرسودگی، باعث تنزل رتبه اجتماعی از نگاه شهروندان شده که این امر، خود، باعث افزایش میزان مهاجرت افراد اصیل و بومی با توان اقتصادی مطلوب و جایگزین شدن آنها با افراد با توان اقتصادی پایین تر شده است.

در این پژوهش از متأخرترین رهیافت‌های مرمت شهری؛ یعنی بازآفرینی شهری با توجه به رویکرد توسعه پایدار، در جهت کاهش مسائل و مشکلات مذکور، بر روی بافت‌های فرسوده شهر ایوان، در یک برنامه زمانی میان مدت (۵ تا ۱۰ ساله) استفاده شده است. امید آن می‌رود که به کارگیری رویکردهای توسعه پایدار، باعث نهادینه شدن این امر در شهر و شهروندان ایوانی شود و بازآفرینی منظر شهری، به عنوان یک فرایند پایدار و پویا و یک فرهنگ عمومی تداوم یابد. این پژوهش، منظر شهری ایوان؛ اعم از کلیه عناصر طبیعی و مصنوع (ساختمان‌ها و الحاقات آنها، مبلمان شهری، پوشش گیاهی و ...) قابل مشاهده در عرصه‌های عمومی شهر؛ شامل: خیابان‌ها، میداين، گره‌ها و پهنه‌های عمومی که بافت‌های فرسوده زیادی داشته و خدمات و امکانات رفاهی موجود در آن به درستی توزیع نشده است را با توجه به ابعاد توسعه پایدار، مورد کنکاش و بررسی قرار داده است.

در نواحی فرسوده مرکزی شهرها، به واسطه ویژگی‌های خاصشان؛ از جمله: وجود گروه‌های قومی اقلیت، اقشار کم درآمد، خانوارهای تک‌والدی و افراد بی‌کار و فاقد شغل ساکن، از طریق بازآفرینی شهری، می‌توان زمینه‌های هویت اجتماعی و مشارکت در ناحیه تحت پوشش برنامه‌های بازآفرینی شهری را فراهم کرد. شیوه‌های حصول به پایداری در ابعاد مختلف عناصر شهری؛ عبارت است از: کاهش میزان آلودگی‌ها، مسکن پایدار، شکل شهری پایدار، حمل و نقل پایدار و اقتصاد پایدار. با توجه به اینکه هدف اساسی بازآفرینی شهری، توسعه محیط زندگی دچرافت برای انسان‌هاست؛ لذا انجام این تحقیق در این منطقه، ضروری به نظر می‌رسد.

اهداف پژوهش

۱. اهداف اصلی
 - بازآفرینی معماری منظر شهر ایوان؛
 - کاربرد بعد کالبدی توسعه پایدار در بازآفرینی معماری منظر شهر ایوان؛
 - کاربرد بعد زیست محیطی توسعه پایدار در بازآفرینی معماری منظر شهر ایوان؛
 - کاربرد بعد اقتصادی توسعه پایدار در بازآفرینی معماری منظر شهر ایوان؛
 - کاربرد بعد اجتماعی - فرهنگی توسعه پایدار در بازآفرینی معماری منظر شهر ایوان.

۲. اهداف فرعی

- استفاده از مصالح و مواد بوم آورد؛



- حفظ طبیعت و محیط زیست شهری؛
- ایجاد منظری مناسب، جهت آسایش و آرامش شهروندان؛
- زیباسازی منظر شهری (افزایش وجهه شهری).

سؤالات پژوهش

- بعد اجتماعی - فرهنگی توسعه پایدار چه تأثیری بر باز آفرینی شهر ایوان دارد؟
- بعد اقتصادی توسعه پایدار چه تأثیری بر باز آفرینی شهر ایوان دارد؟
- آیا بین بعد کالبدی توسعه پایدار و باز آفرینی شهر ایوان، همبستگی وجود دارد؟
- بعد زیست محیطی توسعه پایدار چه تأثیری بر باز آفرینی شهر ایوان دارد؟

مبانی نظری پژوهش

۱. **اصول توسعه پایدار:** در این بخش به اصولی از توسعه پایدار، اشاره و پرداخته می شود که با این پژوهش، ارتباط داشته و در انتخاب سؤالات پرسش نامه و تحلیل جدول سوات^۱ ضروری بوده اند و در انتخاب روش ها، متد و متریکال ماتریس سوات نیز مستقیماً مورد استفاده قرار گرفته اند. این اصول عبارتند از:

الف) اصل یکپارچگی اکولوژیکی: اصل یکپارچگی اکولوژیکی، این واقعیت را به رسمیت می شناسد که نوع بشر، در کل به جهان طبیعی وابسته است و زندگی و توسعه، بدون منابع و خدمات اکوسیستم، امکان پذیر نیست؛ بنابراین، به منظور حفظ دائمی زیست پذیری سیستم های اکولوژیکی، توسعه، نباید باعث تنزل یا تخلیه این سیستم ها شود (خرابی و همکاران، ۱۳۹۱: ۵۴).

ب) اصل آینده نگری: «اصل آینده نگری، این مهم را به رسمیت می شناسد که توسعه نسل های آینده، نباید با اقداماتی که امروز انجام می گیرد، خدشه دار شود. مطالبات آینده نگری، به این معناست که انتقال ارزش موهبت هایی نظیر: منابع طبیعی، میراث فرهنگی و دانش بشری به نسل های آینده، باید از طریق رهنمون های زیر حمایت شود:

- منابع تجدید پذیر، نباید سریع تر از میزانی که تجدید می شوند، مصرف شوند.
- منابع تجدیدناپذیر، نباید سریع تر از زمانی که یک منبع تجدیدپذیر جایگزین آن شود، مصرف شوند.

- مواد زائد، نباید سریع تر از زمانی که محیط بتواند آنها را بدون عملکرد اکوسیستم جذب نماید، به محیط زیست تخلیه شوند» (همان).

ج) اصل عدالت: این اصل که به عنوان عدالت اجتماعی نیز شناخته می شود، زمانی که

1. SWOT

همراه با اصل آینده‌نگری، به عنوان عدالت درون نسلی در نظر گرفته می‌شود، مستلزم آن است که آسیب‌پذیرترین افراد جامعه از کیفیت زندگی قابل قبولی؛ بخصوص در دسترسی به منابع، فرصت‌های پیشرفت و دوری از تهدید برخوردار باشند. اصل عدالت، با رعایت موارد زیر تحقق می‌یابد:

- منفعت‌طلبی آگاهانه یا روشنفکرانه بیان می‌کند که اگر محرومیت اجتماعی کاهش یابد، فشار کمتری به سیستم‌های طبیعی حیاتی که زندگی همه افراد جامعه به آن وابسته است، وارد می‌شود.

- دیدگاهی که در آن محرومیت اجتماعی از نظر اخلاقی، نامطلوب است (کرول و همکاران، ۲۰۰۵: ۴۱).

د) اصل مشارکت: «مشارکت ذی‌نفعان در تصمیم‌گیری‌هایی که آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد، مهم و اساسی است. توسعه پایدار، به معنی دستیابی به تعادل مطلوب بین مطالبات رقابتی واقع شده در مکان نیست؛ بلکه مربوط به دستیابی مداوم به این تعادل در قالب زمانی بلندمدت می‌باشد و در آینده‌ای که سیستم‌های طبیعی و انسانی، پویا و نامطمئن هستند، اهمیت مشارکت خود را بیشتر نشان می‌دهد» (همان).

۲. **منظر شهری:** «انجمن معماران منظر آمریکا در سال ۱۹۷۷، معماری منظر را این گونه تعریف کرد: علم و هنری که فعالیت حرفه‌ای مربوط به برنامه‌ریزی سیستماتیک زمین‌های باز، طراحی فضاها و مکان‌های بیرونی، حفظ منابع طبیعی و ساخت محیط‌های زنده کارآمدتر، امن‌تر و مفرح‌تر را انجام می‌دهد (اسلا، ۱۹۷۷: ۲۲).

مایکل لوری (۱۹۸۶) با بررسی نظرات افرادی؛ مانند «گرت اکبو»، معماری منظر را بدین گونه تعریف کرده است: «هنر طراحی، برنامه‌ریزی و مدیریت زمین، نظام‌دهی به طبیعت و عناصر دست‌ساز انسان که در آن، پذیرش فرهنگ و علم به صورت دانش درآید و در آن، حفظ و نگهداری منابع طبیعی و نظارت بر آن، اهمیت قابل توجهی داشته باشد تا آن محیط، به صورت مفید و لذت‌بخش مورد استفاده قرار گیرد». او همچنین، تفاوت معماری منظر و معماری را در ابزارها، تکنیک‌ها و مصالح می‌داند، نه اهداف اولیه و پایه. از جنبه دیگر نیز «دتوایلر و مارکوس در پژوهشی، نیازهای گوناگونی که در منظر شهری می‌بایست پاسخ داده شوند را به این شرح، مطرح کرده‌اند:

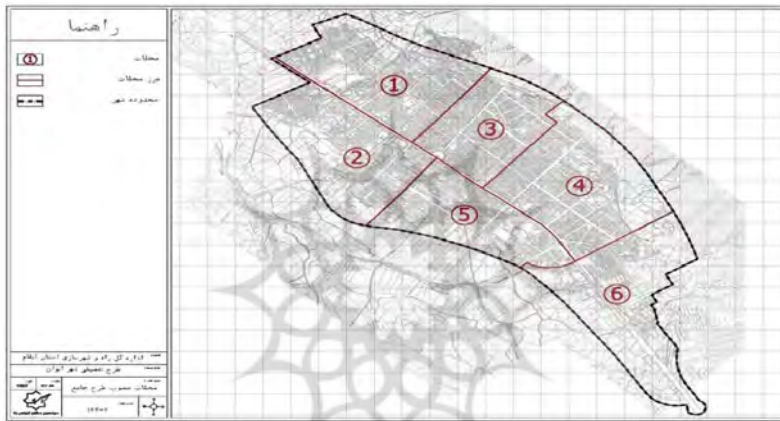
- ایجاد و حفظ مکان‌های زیبای حظ‌بصر؛
- ایجاد فضاهای تفریحی و گذران اوقات فراغت؛
- حفظ مکان‌های منحصر به فرد تاریخی و فرهنگی؛
- در نظر گرفتن فاصله‌ها میان بخش‌های گوناگون شهر از طریق حصارهای کالبدی مصنوعی یا طبیعی؛
- جهت دادن به توسعه شهر یا جلوگیری از برخی الگوهای زیان‌بخش؛



- جلوگیری یا کاهش تأثیرات منفی شرایط اقلیمی؛
- کاهش میزان آلودگی هوا و سرو صدا؛
- ایجاد محیط زیست مناسب برای پرندگان و حیوانات وحشی که می توانند در مجاورت بافت شهر زندگی کنند» (تقوایی، ۱۳۹۱: ۶۲).

ویژگی های محدوده مورد مطالعه

شهر ایوان بر اساس مطالعات طرح جامع، به ۲ ناحیه و ۶ محله تقسیم شده است (مهندسین مشاور کریاس بنا، ۱۳۸۹: ۱۷) که در نقشه شماره ۱ و جدول شماره ۲ نشان داده شده اند:



نقشه شماره (۱): محله های مصوب طرح جامع (مهندسین مشاور کریاس بنا، ۱۳۸۹: ۵۲)

جدول شماره (۱): تقسیمات کالبدی شهر ایوان بر اساس طرح تفصیلی (مهندسین مشاور کریاس بنا، ۱۳۹۲: ۲۱)

کل شهر	ناحیه دو			ناحیه یک			محلّه		
	کل ناحیه	محلّه ۶	محلّه ۵	محلّه ۴	کل ناحیه	محلّه ۳		محلّه ۲	محلّه ۱
۵۱۲/۳	۲۶۹/۹۱	۹۹/۱۸	۶۸/۱۴	۱۰۲/۵۹	۲۴۲/۳۹	۶۳/۶۲	۸۸/۹۸	۸۹/۷۹	مساحت (هکتار)

چگونگی توزیع خدمات در سطح شهر و محله های مختلف آن

بررسی چگونگی توزیع خدمات رفاهی در محله های شهر ایوان، نشان می دهد که محله های ۴ و ۲ از بیشترین خدمات برخوردارند و سهم آنها از کل خدمات شهر، به ترتیب ۲۴/۹۴ و ۲۱/۲۵ درصد است. در زمینه خدمات رفاهی نیز، محله های ۴ و ۵ به ترتیب با ۳۰/۶ و ۲۳/۷ درصد از بیشترین سهم و محله های



۳ و ۶ از کمترین خدمات برخوردارند؛ چنان که سهم محله ۶ از این خدمات، فقط ۸ درصد است. جدول شماره ۷ خدمات رفاهی در وضع موجود طرح تفصیلی شهر ایوان، سطح، سهم و سرانه خدمات در محله‌های مختلف و سهم هر کدام از محله‌ها را از مجموع خدمات شهر نشان می‌دهد. بر اساس اطلاعات این جدول، مناطق ۳، ۴ و ۵، با سطح ۵۴۸۱۹ متر مربع، سهم ۱۰/۳۱ درصد از خدمات و سرانه ۱/۹۷ متر مربع از خدمات رفاهی فضای سبز برخوردارند و دیگر محله‌ها از خدمات رفاهی فضای سبز برخوردار نیستند (مهندسين مشاور کرياس بنا، ۱۳۹۲: ۲۶).

ارزیابی امکانات رشد کالبدی و توسعه شهر

توسعه به مفهوم کالبدی مورد نظر، شرح خدمات و رشد و گسترش فیزیکی (محدوده) شهر را در بر می‌گیرد. ضرورت یا عدم نیاز به توسعه فیزیکی شهر، تحت تأثیر مجموعه تصمیمات، سیاست‌ها و اقدامات غیر کالبدی در سطح ملی، منطقه‌ای و محلی مشخص می‌شود. در این راستا، شایسته است سیاست‌های کلان ملی، منطقه‌ای و محلی در رابطه با استان ایلام و جایگاه شهر ایوان در آن (شرایط بیرونی) بررسی شود. این امر، بررسی گرایش‌های طرح‌های فرادست طرح جامع؛ شامل: طرح آمایش سرزمین، برنامه‌های پنج‌ساله توسعه اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی کشور، طرح توسعه کالبدی منطقه زاگرس و طرح جامع شهرستان ایوان را ضرورت می‌بخشد (بررسی شرایط بیرونی). غیر از موارد مذکور، بررسی شرایط داخلی منطقه، از طریق تحلیل نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها، اهداف کالبدی طرح جامع و سیاست‌های توسعه شهر، ضروری است (همان: ۲۹).

وضعیت فعلی منظر شهری ایوان

نمای مختلف و متفاوت ساختمان‌ها بیشتر بر اساس سلیقه مالکان بوده است. بافت‌های فرسوده زیادی در سطح شهر وجود دارد که چهره نامطلوبی ایجاد کرده‌اند. خط آسمان، مطلوب و مناسب نیست. خیابان اصلی، بلواربندی نشده و کاشت درختان در آن صورت نگرفته است. بیشتر بافت‌های مجاور خیابان اصلی، فرسوده هستند و نیاز به مرمت اساسی یا تخریب دارند و در مناطقی، اکثر این بافت‌ها باید عقب‌نشینی کنند. وضعیت جدول‌ها و فضای مخصوص عابران پیاده، مطلوب نیست و نیاز به بازسازی دارد.

روش تحقیق

۱. روش کار (روش پژوهش)

انجام یک تحقیق علمی، نیازمند استفاده از روش‌ها و ابزارهای خاصی است و انتخاب روش نیز بستگی به هدف‌ها، ماهیت موضوع و امکانات اجرایی آن دارد. روش پژوهش در این تحقیق، ترکیبی از



روش‌های کتابخانه‌ای و موردی - میدانی است. برای جمع‌آوری اطلاعات نیز از پرسش‌نامه‌ای جامع استفاده شده که تمام مسائل و مشکلات مربوط به منظر شهری را با توجه به چهار بعد توسعه پایدار، پوشش داده و راهکارهای احتمالاً مناسب را نیز پیش‌بینی کرده است. پس از جمع‌آوری اطلاعات و به دست آوردن نمرات معیار، تصمیم‌نهایی اتخاذ می‌گردد. برای به دست آوردن نمرات معیار، پرسش‌نامه مورد نظر در اختیار ۱۵ نفر از کارشناسان و متخصصان حوزه شهرسازی که تجربیات عملی زیادی در این زمینه دارند، قرار گرفت؛ سپس با جمع‌بندی نظرات آنان و معدل‌گیری از آنها، نمرات معیار به دست آمد. این نمرات، پایه و اساس انجام ماتریس تحلیلی سوات می‌باشند که در پژوهش، مورد استفاده بوده است.

۲. چگونگی انجام تحقیق

در این تحقیق، مجموعه‌ای از اطلاعات مکانی و توصیفی مربوط به منطقه مورد مطالعه (شهر ایوان) در کنار معیارها و استانداردهای خاص مربوط به بازآفرینی منظر شهری مورد استفاده بوده است؛ بدین معنی که پس از جمع‌آوری مباحث نظری در خصوص منظر شهری و بازآفرینی آن و توسعه پایدار و ابعاد آن، به ویژگی‌های خاص منطقه مورد مطالعه از نظر طبیعی و جغرافیایی، خصوصیات جمعیتی، آب و هوا و ... پرداخته شد؛ سپس با استفاده از تکنیک تجزیه و تحلیل سوات، نقاط ضعف و قوت، فرصت‌ها و تهدیدهای ابعاد چهارگانه بازآفرینی شهری ایوان مشخص گردید و پس از مشخص شدن معیارها، وزن آنها تعیین شد. در مرحله بعد، با استفاده از روش‌های آماری، اطلاعات به دست آمده، تجزیه و تحلیل گردید و با توجه به اطلاعات کتابخانه‌ای (مباحث نظری)؛ همچنین خصوصیات طبیعی، جغرافیایی، آب و هوایی، جمعیتی، تراکمی و طرح‌های تفصیلی و جامع شهر ایوان، نسبت به بازآفرینی منظر شهری اقدام گردید.

نحوه گردآوری اطلاعات

در این تحقیق از هر دو روش کتابخانه‌ای و میدانی برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نظر و ایجاد پایگاه داده‌های اطلاعاتی استفاده شد. ابزارهایی که برای جمع‌آوری اطلاعات، مورد استفاده قرار گرفتند، به شرح زیر هستند:

۱. ابزارهای روش کتابخانه‌ای

- کتاب‌های تخصصی.
- گزارش هواشناسی شهرستان ایوان، اداره هواشناسی استان ایلام.
- مهندسین مشاور کریاس‌نسا؛ (۱۳۹۲)، طرح تفصیلی شهر ایوان، اداره کل راه و شهرسازی استان ایلام.
- _____؛ (۱۳۸۹)، طرح جامع شهر ایوان، اداره کل راه و شهرسازی استان

ایلام.

۲. ابزارهای روش میدانی
- شهرداری ایوان.
 - اداره راه و شهرسازی ایوان.
 - سازمان هواشناسی استان ایلام و سایت هواشناسی شهرستان ایوان.
 - تنظیم پرسش نامه و انتخاب نمونه آماری برگرفته از جامعه آماری (گروه متخصصان حوزه شهرسازی و منظر شهری)، جهت اجرای پرسش نامه (نمونه پرسش نامه به پیوست می باشد).

حجم نمونه

برای انتخاب حجم نمونه از روش کوکران استفاده شده است. فرمول اصلی محاسبه حجم نمونه کوکران به صورت زیر است:

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right)}$$

علاوه بر این فرمول، برنامه‌ای نرم‌افزاری طراحی شده است که با استفاده از آن، به راحتی می‌توان حجم نمونه مورد نظر را محاسبه کرد. تعیین حجم نمونه با استفاده از این برنامه، نیازمند آن است که حجم جامعه دانسته شود. با وارد کردن حجم جامعه در کادر مربوط و با کلیک بر روی دکمه محاسبه، حجم نمونه مورد نظر به دست خواهد آمد. حجم نمونه این پژوهش، ۱۵ نفر هستند که از بیشترین میزان سابقه کاری و تجربه عملی در حوزه منظر شهری برخوردارند.

تجزیه و تحلیل داده‌های میدانی

هدف از گردآوری اطلاعات میدانی، پیدا کردن امتیاز معیارهای داخلی و خارجی، با حداقل خطای ممکن است. برای دستیابی به این هدف، از تعدادی از متخصصان حوزه معماری و شهرسازی و منظر شهری که دارای تجربیات ارزشمندی در این خصوص هستند، کمک گرفته شد.

ویژگی جمعیت شناختی نمونه مورد مصاحبه

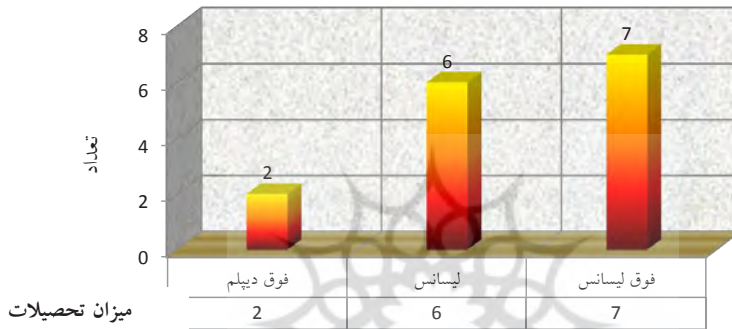
تعداد ۱۵ نفر از کارشناسان و متخصصان حوزه شهرسازی و منظر شهری، به دلیل داشتن سابقه فعالیت علمی و عملی در شهرداری یا طرح‌های شهری و اجرایی انتخاب شدند و با شرکت در مصاحبه به



پرسش نامه، پاسخ دادند. میزان تحصیلات، سوابق کاری و رشته تحصیلی این افراد به صورت جدول و نمودار به شرح زیر می باشد:

جدول شماره (۲). فراوانی و درصد میزان تحصیلات نمونه

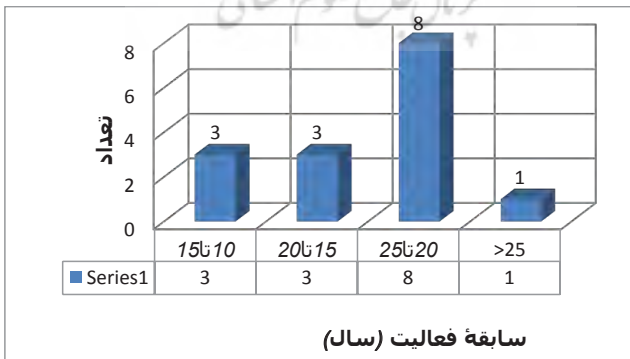
میزان تحصیلات	فوق دیپلم	لیسانس	فوق لیسانس	کل
فراوانی	۲	۶	۷	۱۵
درصد	۱۳,۳۳	۴۰	۴۶,۶۷	۱۰۰



نمودار شماره (۱). فراوانی و درصد میزان تحصیلات نمونه

جدول شماره (۳). فراوانی و درصد سابقه فعالیت نمونه

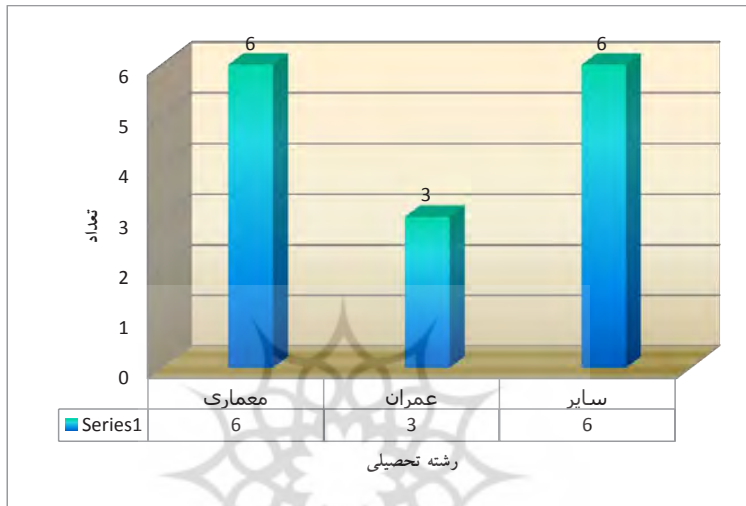
سابقه فعالیت (سال)	۱۵-۱۰	۲۰-۱۵	۲۵-۲۰	>۲۵	کل
فراوانی	۳	۳	۸	۱	۱۵
درصد	۲۰	۲۰	۵۳,۳۳	۶,۶۷	۱۰۰



نمودار شماره (۲). فراوانی و درصد سابقه فعالیت نمونه

جدول شماره (۴). فراوانی و درصد رشته تحصیلی نمونه

رشته‌ی تحصیلی	معماری	عمران	سایر	کل
فراوانی	۶	۳	۶	۱۵
درصد	۴۰	۲۰	۴۰	۱۰۰



نمودار شماره (۳). فراوانی و درصد رشته تحصیلی نمونه

روش‌ها، ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها

مهمترین ویژگی تکنیک سوات که در پژوهش حاضر، مورد استفاده قرار گرفته و باعث تمایز این پژوهش از پژوهش‌های مشابه شده است، این است که این روش با تلفیق همزمان ابعاد توسعه پایدار در جنبه‌های چهارگانه تکنیک سوات، توانسته است تمام سؤالات مطرح شده در بخش سؤالات پژوهش را پوشش دهد و در همین جدول‌ها پاسخ آنها (فرصت‌ها) را ارائه دهد و برای راستی آزمایی این پاسخ‌ها در قسمت ماتریس‌ها با وزن‌دهی، صحت آنها را اثبات نماید و این امر باعث تفاوت این پژوهش با پژوهش‌های معمول شده است؛ همچنین به دلیل عملی بودن و منحصر به فرد بودن این گونه پژوهش‌ها، منابع داخلی کمی در این زمینه وجود دارد.

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و ارائه راهبردهای باز آفرینی منظر شهری ایوان، از ماتریس تحلیلی سوات بهره گرفته شد. بدین منظور، فهرستی از نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدها فراهم گردید. در مرحله بعد، با تعدادی از متخصصان حوزه شهرسازی و منظر که دارای تجربیات ارزشمندی در این خصوص هستند (جامعه نمونه آماری)، مصاحبه شد و لیست عوامل داخلی و خارجی طرح، از



جدول سوات، استخراج شد و در قالب یک پرسش نامه در اختیار آنها قرار گرفت. پس از جمع آوری پرسش نامه‌های تکمیل شده، داده‌های کیفی به کمی تبدیل شدند و داده‌های خاص مورد نیاز جهت آزمون فرضیه‌ها به کمک رایانه و نرم افزار ثبت گردیدند و پس از تجزیه و تحلیل از طریق نرم افزار، به اطلاعات مورد استفاده در این تحقیق تبدیل شدند. داده‌های به دست آمده به صورت ماتریس نقاط ضعف و قوت و فرصت‌ها و تهدیدها ارائه می‌شوند و توضیحات لازم در خصوص جدول و نمودار هیستوگرام نیز در هر مرحله، ارائه می‌گردد.

پس از مشخص شدن تمامی نقاط ضعف و قوت و تهدیدها و فرصت‌ها، ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE) و ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE) تشکیل شد. نقاط ضعف و قوت داخلی در ماتریس IFE و فرصت‌ها و تهدیدات خارجی نیز در ماتریس EFE تجزیه و تحلیل شدند. عوامل درونی و بیرونی، پس از مشخص شدن و نمره دهی، در جدول ماتریس استراتژی‌ها قرار گرفتند؛ سپس استراتژی‌های اتخاذ شده با استفاده از ماتریس QSPM، نمره دهی و اولویت اجرای هر کدام مشخص شد. با استفاده از ادبیات پژوهش و مصاحبه‌های تخصصی، مهمترین شاخص‌های هر یک از معیارهای فوق، شناسایی و در قالب نقاط ضعف و قوت، دسته‌بندی شدند و به روش مشابه؛ یعنی با استفاده از ادبیات پژوهش و مصاحبه‌های تخصصی، مهمترین شاخص‌های هر یک از عوامل خارجی، شناسایی؛ سپس در قالب فرصت‌ها و تهدیدها دسته‌بندی شدند.

ماتریس ارزیابی عوامل داخلی

در ارزیابی عوامل داخلی، ۱۳ نقطه قوت و ۱۱ نقطه ضعف عمده در نظر گرفته شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول شماره (۵). ماتریس عوامل داخلی (IFE)

ارزش	ضریب	امتیاز	فهرست نقاط قوت و ضعف
۰,۰۹	۰,۰۳	۳	S1: قابلیت استفاده
۰,۱۶	۰,۰۴	۴	S2: بهبود کیفیت زندگی شهروندان
۰,۱۶	۰,۰۴	۴	S3: افزایش امنیت اجتماعی و حس سلامت
۰,۰۹	۰,۰۳	۳	S4: ترویج سرزندگی فرهنگی
۰,۱۶	۰,۰۴	۴	S5: رابطه مثبت بین منظر شهری و افزایش بهره‌وری
۰,۱۶	۰,۰۴۰	۴	S6: افزایش ارزش اقتصادی املاک و زمین‌ها
۰,۱۸	۰,۰۴۵	۴	S7: سازگاری بین کارکردهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۰,۰۹	۰,۰۳	۳	S8: پشتیبانی از توسعه فعالیت‌های اقتصادی
۰,۱۶	۰,۰۴	۴	S9: مکانی مطلوب و قابل زندگی برای ساکنان شهر
۰,۱۴	۰,۰۳۵	۴	S10: سیما و منظر شهری مطلوب
۰,۱۲	۰,۰۴	۳	S11: جلوگیری از بروز ناهماهنگی‌های بصری و کارکردی در فضاها و فعالیت‌های شهری
۰,۲۰	۰,۰۵	۴	S12: بهبود کیفیت زیست‌محیطی برای شهروندان
۰,۱۲	۰,۰۴	۳	S13: حفاظت از منابع و سرمایه‌های طبیعی
۰,۰۸	۰,۰۴	۲	W1: عدم همخوانی با بافت فرهنگی و سنتی منطقه
۰,۰۴	۰,۰۴	۱	W2: نادیده گرفتن وجه مشارکت شهروندان
۰,۱۰	۰,۰۵	۲	W3: ناتوانی در برآوردن انتظارات مردم در زمینه کیفیت زندگی
۰,۱۰	۰,۰۵	۲	W4: ناتوانی در برآوردن انتظارات مردم در زمینه تولید ثروت
۰,۱۰	۰,۰۵	۲	W5: بالا بودن هزینه‌های نگهداری و عملیاتی
۰,۰۸	۰,۰۴	۲	W6: کمبود امکانات زیربنایی مورد نیاز طراحی
۰,۰۴	۰,۰۴	۱	W7: وضعیت نامطلوب معابر، جدول‌ها و ...
۰,۰۸	۰,۰۴	۲	W8: در مواردی، عدم همخوانی با بافت شهر
۰,۰۵	۰,۰۵	۱	W9: نامناسب بودن بعضی از زیرساخت‌های شهر؛ از جمله: دفع زباله
۰,۰۴	۰,۰۴	۱	W10: عدم کنترل فاضلاب‌های خانگی و شهری
۰,۰۵	۰,۰۵	۱	W11: کم بودن منابع آبی
۲,۵۹	۱		جمع کل

جمع کل: ۲,۵۹، به این معناست که این طرح، از نظر عوامل داخلی، قدرتمند است.

ماتریس ارزیابی عوامل خارجی

در ارزیابی عوامل خارجی، ۱۲ فرصت و ۱۱ تهدید مهم بیان شده است. امتیاز حاصل از این عوامل به شرح جدول شماره ۶ است.



جدول شماره (۶). ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)

ارزش	ضریب	امتیاز	فهرست فرصت‌ها و تهدیدها
۰,۱۸	۰,۰۴۵	۴	O1: افزایش مستمر سطح بهداشت و رفاه شهروندان و تأثیر آن بر ماندگاری طرح
۰,۰۹	۰,۰۳	۳	O2: وجود نقاط کانونی برای ارائه خدمات در سطح محله
۰,۲۰	۰,۰۵	۴	O3: رشد تمایل شهروندان به داشتن مناظر شهری مناسب
۰,۰۷۵	۰,۰۲۵	۳	O4: قابلیت ارزیابی آسان طرح
۰,۲۰	۰,۰۵	۴	O5: قابلیت استفاده از مواد و منابع بوم‌آورد برای کاهش هزینه‌ها
۰,۲۰	۰,۰۵	۴	O6: توان به‌کارگیری تکنیک‌ها و علوم جدید در تحلیل فرایندهای پویای طرح (منطق نرم‌افزاری)
۰,۲۰	۰,۰۵	۴	O7: شیب مناسب شهر
۰,۰۷۵	۰,۰۲۵	۳	O8: مدیریت منظر شهری در مناطق مستعد آتش‌سوزی
۰,۰۷۵	۰,۰۲۵	۳	O9: تعمیر سایت‌های آسیب‌دیده
۰,۲۰	۰,۰۵	۴	O10: امکان استفاده از هرزآب‌های موجود برای آبیاری فضاهای سبز
۰,۱۵	۰,۰۵	۳	O11: بستر اکولوژیکی مناسب (خاک، اقلیم و ...)
۰,۲۰	۰,۰۵	۴	O12: امکان استفاده از مواد و منابع بازیافتی و جایگزین
۰,۰۳	۰,۰۳	۱	T1: مقاومت بعضی از مالکان
۰,۱۰	۰,۰۵	۲	T2: نبود یک فرهنگ جمعی برای صیانت از طرح در درازمدت
۰,۰۸	۰,۰۴	۲	T3: باعث به هم خوردن تعادل جمعیتی شهر گردد
۰,۰۵	۰,۰۵	۱	T4: عدم استفاده مسئولانه از تکنولوژی، مواد و روش‌هایی که استفاده از مواد و مصالح و نیروی کار را به حداقل برسانند.
۰,۱۰	۰,۰۵	۲	T5: احتمال تغییر بعضی از کاربری‌ها در آینده و لزوم تخریب بخش‌هایی از طرح که هزینه‌بر بوده‌اند.
۰,۰۸	۰,۰۴	۲	T6: نادیده گرفتن معیارهای معماری سنتی
۰,۰۴	۰,۰۴	۱	T7: تقابل با طرح‌های جامع و تفصیلی
۰,۱۰	۰,۰۵	۲	T8: با بارگذاری زیاد و زیرساخت‌های ناکافی آلوده شده باشد.
۰,۰۵	۰,۰۵	۱	T9: از بین رفتن منابع اکولوژیکی (آب و محیط) در اثر مدیریت غلط
۰,۱۰	۰,۰۵	۲	T10: فعال نشدن چرخه استفاده مجدد از مواد و منابع
۰,۰۵	۰,۰۵	۱	T11: میزان انتشار آلودگی از ظرفیت هوا، آب و خاک برای جذب و پردازش آن بالاتر رود.
۲,۶۲۵	۱		جمع کل

جمع کل: ۲,۶۲۵ به این معناست که این طرح از نظر عوامل خارجی دارای فرصت خوبی است.

ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک (Strategic Position and Action Evaluation) (SPACE Matrix): این ماتریس، چهارخانه دارد: استراتژی تهاجمی، انطباقی (محافظه کارانه)، اقتصادی (تغییر جهت) و تدافعی (شریف‌زادگان و ملک‌پور اصل، ۱۳۹۲: ۶۷).

جدول شماره (۷). ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک
(با اقتباس از شریف‌زادگان و ملک‌پور اصل، ۱۳۹۲)

معیارهای داخلی	معیارهای خارجی	
	نقاط قوت (S)	نقاط ضعف (W)
فرصت‌ها (O)	ناحیه ۱ (SO) استراتژی تهاجمی (توسعه‌ای) را توصیه می‌کند.	ناحیه ۲ (WO) استراتژی انطباقی را توصیه می‌کند.
تهدیدها (T)	ناحیه ۳ (ST) استراتژی تغییر جهت را توصیه می‌کند.	ناحیه ۴ (WT) استراتژی تدافعی را توصیه می‌کند.

نتیجه نهایی جدول شماره ۷ به صورت جدول زیر خلاصه شده است:

جدول شماره (۸). ماتریس ۴ خانه‌ای داخلی و خارجی

انطباقی	تهاجمی
تدافعی	اقتضایی

مراحل عمل

۱. متغیرها از معیارهای چهارگانه (قوت، ضعف، فرصت، تهدید) اطلاعات موجود، استخراج می‌شوند.
۲. به هر یک از متغیرهای قوت و فرصت، یک نمره، از ۱+ (بدترین) تا ۶+ (بهترین)، داده می‌شود و به هر یک از متغیرهای فرصت و تهدید، یک نمره، از ۱- (بهترین) تا ۶- (بدترین) داده می‌شود و بازوهای X و Y تشکیل می‌گردد.
۳. میانگین متغیرها محاسبه می‌شود.
۴. میانگین متغیرها بر روی محورهای ماتریس قرار می‌گیرد.
۵. نمره‌های موجود بر محور Xها، جمع می‌شوند و نقطه متعلق به محور Xها به دست می‌آید. نمره‌های موجود بر محور Yها نیز جمع می‌شوند و نقطه متعلق به محور Yها حاصل می‌شود. این دو نقطه به هم وصل می‌شوند.
۶. از مبدأ مختصات به این نقطه وصل می‌شود. این خط، نشان‌دهنده نوع استراتژی است که توصیه می‌شود (دیوید، ۱۳۸۷: ۳۶).



جدول شماره (۹). ماتریس SPACE

ضریب	متغیرها
	نقاط قوت
+۴	۱. بهبود کیفیت زندگی شهروندان
+۵	۲. افزایش امنیت اجتماعی و حس سلامت
+۵	۳. افزایش ارزش اقتصادی املاک و زمین‌ها
+۶	۴. بهبود کیفیت زیست‌محیطی برای شهروندان
+۵	۵. مکانی مطلوب و قابل زندگی برای شهروندان
+۵	میانگین
	نقاط ضعف
-۳	۱. نادیده گرفتن وجه مشارکت شهروندان
-۱	۲. وضعیت نامطلوب معابر، جدول‌ها و ...
-۵	۳. نامناسب بودن بعضی از زیرساخت‌های شهر؛ از جمله: دفع زباله
-۵	۴. عدم کنترل فاضلاب‌های خانگی و شهری
-۶	۵. کم بودن منابع آبی
-۴	میانگین
+۱	جمع معیارهای داخلی (محورهای X)
	فرصت‌ها
۴	۱. افزایش مستمر سطح رفاه و بهداشت شهروندان و تأثیر آن بر ماندگاری طرح
۴	۲. رشد تمایل شهروندان به داشتن مناظر شهری مناسب
۴	۳. توان به‌کارگیری تکنیک‌ها و علوم جدید در تحلیل فرایندهای پویای طرح
۵	۴. شیب مناسب شهر
۵	۵. امکان استفاده از هرزآب‌های موجود برای آبیاری فضاهای سبز
۴	۶. بستر اکولوژیکی مناسب
۴,۳۳	میانگین
	تهدیدها
-۳	۱. مقاومت بعضی از مالکان
-۳	۲. عدم استفاده مسئولانه از تکنولوژی، مواد و روش‌هایی که استفاده از مواد و مصالح و نیروی کار را به حداقل برسانند.
-۴	۳. از بین رفتن منابع اکولوژیکی (آب و محیط) در اثر مدیریت غلط
-۴	۴. میزان انتشار آلودگی از ظرفیت آب و خاک برای جذب و پردازش آن بالاتر رود.
-۳,۵	میانگین
۰,۸۳	جمع معیارهای خارجی (محورهای Y)



مقادیر X و Y به دست آمده، در نمودار شماره ۱ قرار خواهد گرفت تا موقعیت نهایی استراتژی مشخص شود.

پاسخ به سؤالات پژوهش

پاسخ به سؤال ۱: بعد اجتماعی- فرهنگی توسعه پایدار، باعث افزایش مستمر سطح بهداشت و رفاه شهروندان می شود و تأثیر مثبتی بر ماندگاری طرح دارد؛ همچنین باعث رشد تمایل شهروندان به داشتن مناظر شهری مطلوب و مناسب می شود و با ایجاد نقاط کانونی برای ارائه خدمات در سطح محله ها، از ازدحام و تردد در مرکز شهر می کاهد.

پاسخ به سؤال ۲: بعد اقتصادی توسعه پایدار، طرح را قابل ارزشیابی می کند و قابلیت استفاده از مواد و منابع بوم آورد به منظور کاهش هزینه ها را بالا می برد.

پاسخ به سؤال ۳: بعد کالبدی توسعه پایدار، سایت های آسیب دیده را تعمیر، بناهایی که نیاز به عقب نشینی دارند را تعیین تکلیف و خط آسمان مطلوبی را در شهر، ایجاد می کند و از ایجاد نماهای مختلف در سطح شهر جلوگیری می نماید.

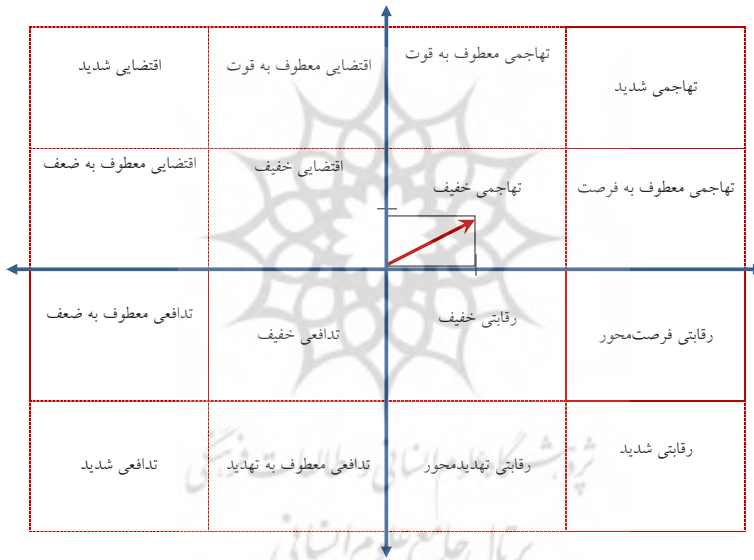
پاسخ به سؤال ۴: بعد زیست محیطی توسعه پایدار، باعث بهبود کیفیت زیست محیطی برای شهروندان می شود، فضاهای سبز مناسبی را در سطح شهر ایجاد می کند، امکان استفاده از هرز آب ها را برای آبیاری فضاهای سبز فراهم می آورد و استفاده از مواد و منابع بازیافتی یا قابل جایگزین را امکان پذیر می کند.

نتیجه گیری

- با بازآفرینی سیما و منظر شهری، می توان مکانی مطلوب را برای زندگی شهروندان ایجاد کرد و سطح رفاه و بهداشت آنان را افزایش داد. اگر این امر، به بک هنجار و فرهنگ عمومی، تبدیل شود، بقا و ادامه طرح، تضمین خواهد شد؛ در نتیجه شهروندان احساس امنیت خواهند کرد و حس سلامت روانی و تمایل به زندگی افزایش خواهد یافت.
- با استفاده از هرز آب ها می توان کمبود منابع آبی را جبران کرد.
- با ساماندهی نحوه جمع آوری زباله؛ بخصوص زباله های میوه فروشی ها و مغازه ها و دفع درست آنها، می توان ظاهر عمومی شهر را بهبود بخشید.
- شیب کلی کمتر از ۵ درصد (۸۵ درصد سطح شهر)، امکان بهبود وضع معابر و جدول ها و کنترل سیستم های فاضلاب را با هزینه کمتری فراهم می سازد.
- با افزایش سطح امنیت اجتماعی، روانی و بهبود کیفیت زندگی، می توان زمینه را برای همکاری مالکانی که طرح به آنها ارتباط دارد، فراهم کرد.



- استفاده از مواد و منابع ماندگار، باعث جلوگیری از تخریب و فرسایش زود هنگام آنها خواهد شد.
 - آموزش و افزایش فرهنگ شهروندی در ارتباط با زیباسازی بخش‌هایی از شهر، از مقاومت شهروندان در مقابل طرح، می‌کاهد.
- جمع‌بندی نتایج مذکور، در قالب تکنیک به کار رفته در این پژوهش (تکنیک سوات)، به صورت نمودار شماره ۴ ارائه می‌شود که پس از تجزیه و تحلیل‌های مربوط، نتیجه حاصل را در ناحیه استراتژی حداکثر - حداکثر قرار داده است. این استراتژی، با ارائه راه‌حل‌های کنشگر و اصلاحی، فرصت‌ها و نقاط قوت را حداکثر می‌نماید؛ عملاً این استراتژی، راه‌حل‌های «چشم‌انداز گرا» ارائه می‌دهد و بیان نگارشی آن، در جدول شماره ۱۰ به صورت خلاصه بیان می‌شود.



نمودار شماره ۴). ماتریس SPACE

جدول شماره (۱۰). استراتژی‌های SO (استراتژی حداکثر - حداکثر)

نقاط قوت (S)	
<ul style="list-style-type: none"> - بهبود کیفیت زندگی شهروندان - افزایش امنیت اجتماعی و حس سلامت - افزایش ارزش اقتصادی املاک و زمین‌ها - بهبود کیفیت زیست‌محیطی برای شهروندان - مکانی مطلوب و قابل زندگی برای شهروندان 	
فرصت‌ها (O)	
<p>با بازآفرینی سیما و منظر شهری، می‌توان مکانی مطلوب را برای زندگی شهروندان ایجاد کرد و سطح رفاه و بهداشت آنان را افزایش داد. اگر این امر، به یک هنجار و فرهنگ عمومی، تبدیل شود، بقا و ادامه طرح، تضمین خواهد شد؛ در نتیجه شهروندان احساس امنیت خواهند کرد و حس سلامت روانی و تمایل به زندگی افزایش خواهد یافت.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - افزایش مستمر سطح رفاه و بهداشت شهروندان و تأثیر آن بر ماندگاری طرح - رشد تمایل شهروندان به داشتن مناظر شهری مناسب - توان به‌کارگیری تکنیک‌ها و علوم جدید در تحلیل فرایندهای پویای طرح - شیب مناسب شهر - امکان استفاده از هرزآب‌های موجود برای آبیاری فضاهای سبز - بستر اکولوژیکی مناسب



شکل شماره (۱). نمونه‌ای از وضعیت موجود شهر



شکل شماره (۲). نمونه‌ای پیشنهادی از بازآفرینی منظر شهری ایوان، با استفاده از منابع و مواد و امکانات محلی



پرسش نامه پژوهش

ردیف	اساسی	نقاط ضعف	خیلی زیاد	زیاد	نقاط قوت	کمتر از حد
		۱. عدم همخوانی با بافت فرهنگی و سنتی منطقه			۱. بهبود کیفیت زندگی	
		۲. نادیده گرفتن وجه مشارکت شهروندان			۲. افزایش امنیت اجتماعی و حس سلامت	
--	-	-----			۳. ترویج سرزندگی فرهنگی	
--	-	-----				
		۱. ناتوانی در برآوردن انتظارات مردم در زمینه تولید ثروت			۱. رابطه مثبت بین منظر شهری و افزایش بهره‌وری	
		۲. ناتوانی در برآوردن انتظارات مردم در زمینه کیفیت زندگی			۲. افزایش ارزش اقتصادی املاک و زمین‌ها	
		۳. بالا بودن هزینه‌های نگهداری و عملیاتی			۳. سازگاری بین کارکردهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی	
--	-	-----			۴. پشتیبانی از توسعه فعالیت‌های اقتصادی	
		۱. کمبود امکانات زیربنایی مورد نیاز طراحی			۱. مکانی مطلوب و قابل زندگی برای ساکنان شهر	
		۲. وضعیت نامطلوب معابر، جدول‌ها و ...			۲. سیما و منظر شهری مطلوب	
		۳. در مواردی، عدم همخوانی با بافت شهر			۳. جلوگیری از بروز ناهماهنگی‌های بصری و کارکردی در فضاها و فعالیت‌های شهری	
		۱. نامناسب بودن بعضی از زیرساخت‌های شهر؛ از جمله: دفع زباله			۱. بهبود کیفیت زیست‌محیطی برای شهروندان	
		۲. عدم کنترل فاضلاب‌های خانگی و شهری			۲. حفاظت از منابع و سرمایه‌های طبیعی	
		۳. کم بودن منابع آبی	---	-	-----	
		۴. استقرار گونه‌های درختی ناسازگار با اقلیم محل	---	-	-----	

پرتال جامع علوم انسانی



خیلی زیاد	زیاد	تهدیدها	خیلی زیاد	زیاد	فرصت‌ها	خیلی زیاد
		۱. مقاومت بعضی از مالکان			۱. افزایش مستمر سطح بهداشت و رفاه شهروندان و تأثیر آن بر روند رو به رشد طرح	فرهنگی - اجتماعی
		۲. نبود یک فرهنگ جمعی برای صیانت از طرح در درازمدت			۲. وجود نقاط کانونی برای ارائه خدمات در سطح محله	
		۳. باعث به هم خوردن تعادل جمعیتی شهر گردد.			۳. رشد تمایل شهروندان به داشتن مناظر شهری مناسب	
-	-	-----	---	-	-----	
		۱. عدم استفاده مسئولانه از تکنولوژی، مواد و روش‌هایی که استفاده از مواد و مصالح و نیروی کار را به حداقل برساند.			۱. قابلیت ارزیابی آسان طرح	اقتصادی
		۲. احتمال تغییر بعضی از کاربری‌ها در آینده و لزوم تخریب بخش‌هایی از طرح که هزینه‌بر بوده‌اند.			۲. قابلیت استفاده از مواد و منابع بوم‌آورد برای کاهش هزینه‌ها	
-	-	-----	---	-	۳. توان به‌کارگیری تکنیک‌ها و علوم جدید در تحلیل فرایندهای پویای طرح (منطق نرم‌افزاری)	
-	-	-----	---	-	-----	
		۱. نادیده گرفتن معیارهای معماری سنتی			۱. شیب مناسب شهر	کالبدی
		۲. تقابل با طرح‌های جامع و تفصیلی			۲. مدیریت منظر شهری در مناطق مستعد آتش‌سوزی	
		۳. بارگذاری زیاد و زیرساخت‌های ناکافی، آلوده شده باشد.			۳. تعمیر سایت‌های آسیب‌دیده	
		۱. از بین رفتن منابع اکولوژیکی (آب و محیط) در اثر مدیریت غلط			۱. امکان استفاده از هرزآب‌های موجود برای آبیاری فضاهای سبز	زیست‌محیطی
		۲. فعال نکردن چرخه استفاده مجدد از مواد و منابع			۲. بستر اکولوژیکی مناسب (خاک، اقلیم و ...)	
		۳. میزان انتشار آلودگی از ظرفیت هوا، آب و خاک برای جذب و پردازش آن بالاتر رود.			۳. امکان استفاده از مواد و منابع بازیافتی و جایگزین	



منابع و مأخذ

الف) فارسی

منابع و مأخذ

- تقوایی، سیدحسین؛ (۱۳۹۱)، معماری منظر، در آمدی بر تعریف‌ها و مبانی نظری، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- دیوید، فرد آر؛ (۱۳۸۶)، مدیریت استراتژیک، ترجمه علی پارسایان و محمد اعرابی، چ یازدهم، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- شریف‌زادگان، محمدحسین و بهزاد ملک‌پور اصل؛ (۱۳۹۲)، ماتریس تحلیلی سوات در برنامه‌ریزی استراتژیک توسعه منطقه‌ای، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- ضرابی، اصغر، رسول بابانسیب و جبار عزیزاده اصل؛ (۱۳۹۱)، توسعه پایدار شهری، جلد اول، اصفهان: علم آفرین.
- علی‌بک، ندا و همکاران؛ (۱۳۹۲)، شرحی بر تجارب به کارگیری رهیافت بازآفرینی شهری پایدار در انگلستان جهت مداخله در بافت‌های فرسوده، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- کلهرنیا، بیژن؛ (۱۳۶۵)، برنامه‌ریزی پارک‌ها و فضاهای سبز شهری، سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهر تهران، شهرداری تهران.
- مهندسین مشاور کریاس بنا؛ (۱۳۸۹)، طرح جامع شهر ایوان، اداره کل راه و شهرسازی استان ایلام.
- _____؛ (۱۳۹۲)، طرح تفضیلی شهر ایوان، اداره کل راه و شهرسازی استان ایلام.

ب) انگلیسی

- ASLA.(88-1987).1988ASLA Members Handbook. Washington DC: American society of Landscape Architects.
- Curwell, Stephen et all.2005. Sustainable urban Development. Volume 1.
- Laurie,M.1986.An introduction to landscape architecture. New York: Elsevier.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی